אורחא דמילתא כמה אמר רב חדש כאן וחדש בבית שנאמר [1]לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה ור' יוחנן אמר חדש כאן ושנים בביתו שנאמר [2]חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו ורב נמי מ"ט לא אמר מההיא שאני בנין בית המקדש דאפשר ע"י אחרים ור' יוחנן מ"ט לא אמר מההיא שאני התם דאית ליה הרווחה [א]אמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר [3]ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים ובמרירות תאנח ורבי יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר [4]והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה כי באה ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח וכל ברכים תלכנה מים ורבי יוחנן נמי הכתיב בשברון מתנים ההיא דכי מתחלא ממתנים מתחלא ורב נמי הכתי' ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח שאני שמועה דבית המקדש דתקיפא טובא ההוא ישראל ועובד כוכבים דהוו קאזלי באורחא בהדי הדדי לא אימצי עובד כוכבים לסגויי בהדי ישראל אדכריה חורבן בית המקדש נגיד ואיתנח ואפ"ה לא אימצי עובד כוכבים לסגויי בהדיה א"ל לאו אמריתו אנחה שוברת חצי גופו של אדם א"ל ה"מ מילתא חדתי אבל הא דשנן בה לא דאמרי אינשי דמלפי תכלי לא [ב]בהתה: [א]הטיילין בכל יום: מאי טיילין אמר רבא בני פירקי א"ל אביי מאן דכתיב בהו [5]שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שנא [ג]ואמר רב יצחק אלו נשותיהן של ת"ח שמנדדות שינה מעיניהם בעוה"ז ובאות לחיי העוה"ב ואת אמרת בני פירקי אלא אמר אביי כדרב דאמר רב כגון רב שמואל בר שילת דאכיל מדידיה ושתי מדידיה וגני בטולא דאפדניה ולא חליף [ד]פריסתקא דמלכא אבביה כי אתא רבין אמר [ב]כגון מפנקי דמערבא ר' אבהו הוה קאי בי באני הוו סמכי ליה תרי עבדי איפחית בי באני מתותיה איתרמי לי' עמודא סליק ואסקינהו ר' יוחנן הוה קסליק בדרגא הוו סמכי ליה רב אמי ורב אסי איפחתא דרגא תותיה סליק ואסקינהו אמרי ליה רבנן וכי [ה]מאחר דהכי למה ליה למיסמכיה אמר להו א"כ מה אניח לעת זקנה: והפועלים שתים בשבת: והתניא הפועלים אחת בשבת א"ר יוסי ברבי חנינא לא קשיא כאן בעושין מלאכה בעירן כאן בעושין מלאכה בעיר אחרת תניא נמי הכי [ג]הפועלים שתים בשבת במה דברים אמורים בעושין מלאכה בעירן אבל בעושין מלאכה בעיר אחרת אחת בשבת: החמרים אחת בשבת: אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי איכפל תנא לאשמועינן טייל ופועל אמר ליה לא

אכולהו

אורחא דמילתא. דרך ארץ שלא ישא עליו חטא ואפי' הוא יכול לפתותה שתתן לו רשות: **לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש.** בדברי הימים במחלקות שהיו עובדים את דוד כל מחלקות חדש. ואע"ג דמשמעותא דעניינא משמע שלא היה פורש מביתו אלא חדש אחד בשנה ואין ללמוד משם אלא חדש כאן וי"א חדשים בביתו רב קרא יתירא דהבאה והיוצאת דריש דהוה ליה למכתב המשרתים את המלך לכל דבר המחלקות חדשי השנה וכתב דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה משמע שהיו שתי מחלקות נכנס ומשרתים שמשרתים עם השאר זו ו' חדשים בדילוג וזו ו' חדשים בדילוג זו באה וזו יוצאה מדי חדש בחדש הרי חדש בבית המלך וחדש בביתו ואף כאן חדש בבית רבו וחדש בביתו: **ושנים חדשים בביתו.** האיש בביתו. שהרי ל' אלף איש היה המס וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחדש כשמחליפין אלו הולכין עשרת אלפים אחרים ובחדש השלישי עשרת אלפים שלישי' נמצא שעמדו הראשוני' בביתם ב' חדשים וכן כולם בחלופיהם כך: **שאפשר ע"י אחרים.** לפי מנין החליפות כך היו עולים: **שאני התם דאית ליה הרווחה.** שהיו נהנים מבית המלך ואיכא רווח ביתא לפיכך מקבלת עליה שיהי' בבית המלך [חדש] אחד משני חדשים שכיון שיש לו שכר יש לה מזונות מרווחים ותכשיטין אבל ת"ח מלוה דיליה הוא: **אנחה שוברת כו'.** איידי דאיפלגו בה רב ורבי יוחנן בדרשא דקרא נקט לה נמי הכא: **מתנים.** באמצע הגוף: **דשנן בה.** הורגלנו בה כמו כיון דדש דש (גיטין דף נו:): **דמלפא תכלי לא בהתה.** אשה הלימודת לשכל בניה לקוברם אינה תמיהא ומפחדת במות א' מהם שכבר לימודת: **בני פירקי.** תלמידים שהרב מלוי להם בעירן ושונים פרקם ולנים בביתם: **מאן דכתיב בהן.** בשבילם נאמר לבעלי אומניות: **שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת.** למלאכת הרשות אוכלי לחם בעצב כן יתן הקב"ה לידידו שנא למי שמנדד לכבודו ולתלמודו שינה: **מנדדות שינה.** ממתינות את בעליהן שהן בבית רבם ושונים פירקם. אלמא בשעת שינה עודן בבית רבן ואת אמרת יש להן פנאי לעונה בכל לילה: **רב שמואל בר שילת.** מלמד תינוקות היה ומתפרנס מהן כדאמרי' בנערה שנתפתתה (לעיל נ.): **ולא חליף פריסתקא דמלכא אבביה.** אין שליח מלך פרס עובר על פתחו לשאול לו עבודת המלך שאין עין המלך עליו שאינו עשיר בעיניהם: **מפנקי דמערבא.** בני ארץ ישראל מעונגים במאכל ומשתה לכך הם בריאים ובעלי כח לתשמיש: **איפחית בי באני.** תחת המרחצאות יש חלל שהמים נופלים שם: **אסקינהו.** העלה את העבדים בידו אחת ובשניה היה מטפס ועולה בעמוד: **מאחר דהכי.** שבעל כח אתה: **אם כן.** שאתיש את כחי ולא יסמכוני: **מה אניח.** כח בעצמי להשתמש בו לעת זקנה: **בעירם.** שתים בשבת: **איכפל תנא לאשמועינן טייל ופועל.** תנא דסתם לעיל [סא:] המדיר את אשתו בית הלל אומרים שבת אחת אין לו לומר זאת לא בספן ולא בגמל ולא בחמר ולא בתלמידי חכמים שהרי [ו]‏[אף החמר] עונתו אחת בשבת ובשביל יום אחד יוציא ויתן כתובה הרי עונתו משבעה לשבעה וכ"ש גמל וספן אין בכלל הזה אלא טייל ופועל העושה מלאכה בעירו שדרכו לשמש שתים בשבת:

אכולהו

אלא אורחא דמילתא כמה. פי' בקונטרס שלא ישא עליו חטא ואפי' הוא יכול לפתותה וא"ת והיאך יצא ר"ע וכל הנהו דלקמן וי"ל דהתם בלא פתוי היו שמחות שהיו בעליהן הולכין ללמוד תורה ולהיות תלמידי חכמים ואדרבה אדעתא דהכי נשאו שילכו ללמוד תורה ונראה לר"י דאפועלים קאי ולא אתלמידים דהא אפי' שלא ברשות יוצאין לעולם ל' יום ויחזור לביתו יום אחד והכא קרא קאמר חדש בביתו או ב' חדשים למ"ד דאע"פ שהוא ברשות אלא אפועלים קאי וקרא נמי דמייתי בפועלים איירי וא"ת והיכי קאמר בסמוך שאני התם דאית להו רווחא פועלים דמתני' נמי אית להו רווחא וי"ל רווחא דהתם דמלאכת המלך נפיש: **שאני שמועת בית המקדש דתקיפא טובא.** וא"ת והא האי קרא דואתה בן אדם האנח בשברון מתנים גבי בהמ"ק כתיב דכתיב בתרי' והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת (להם) אל שמועה כי באה ונמס כל לב וי"ל דההוא קרא קודם חורבן כתיב וכן היה אומר נביא לישראל שהיה נאנח על שמועת בהמ"ק שעתיד ליחרב ואז ונמס כל לב מתוך האנחה שתהי' אחר החורבן על שמועת בית המקדש:

טיילין. על שם שדרכם בטולא דאפדנייהו:

מנדדות שינה מעיניהם. בתלמידים הלומדים בעירם קאי דאי בעיר אחרת אמאי מנדדות שינה הא אין דרך ליכנס בעיר בלילה: **והתניא הפועלים אחת בשבת.** מרישא דקתני הפועלים שבת אחת לא מצי למיפרך דרישא לאו בדין עונה איירי אלא אדרבה אשמועינן דשרי לשנות ולבטל עונה ממה שהיה מנהגם תחלה אבל מברייתא פריך שפיר דאיירי בדין עונה האמורה בתורה ולא ביציאה שלא ברשות מדקתני אחת בשבת ולא קתני שבת אחת כמו במתני' ומשני דבעושה מלאכה בעיר אחרת איירי והיה דרכם ומנהגם כך וא"ת מאי איריא כשמנהגם כך אפי' לשנות יכולין שבת אחת כדפרישית במתני' וי"ל דבברייתא קמ"ל דאע"פ שמנהגם כך לעשות מלאכה בעיר אחרת אם רוצי' לשנות ולשהות יותר אין הרשות בידם ור"י בר' ברוך היה אומר דג' מדות בפועלי' דהעושין מלאכה בעירן שתים בשבת כדתנן במתני' וברייתא בעושין מלאכה בעיר אחרת וחוזרין בכל יום לביתם אחת בשבת לפי שיש להם טורח הדרך אבל אותם שאין חוזרין לביתם בין היה מנהגם בין לא היה כמו רישא דמתני' דקתני יוצאין שבת אחת משמע שהן כל ז' בחוץ וחוזרין בכל יום שמיני אבל ר"י לא פירש אלא ב' מדות שתים בשבת ואחת בשבת כדפרישנא:

רוצה

מסורת הש"ס

א) כריתות מח., ב) [ער' פירושו בערוך ערך תכל כ'], ג) [בע"י הגהה דיומא סי' סו וביומא עז.], ד) [גי' הערוך דרוקא פי' חיל של מלך], ה) [גי' הערוך בערך תל מ' וכי מאחר דחיליה דמר כולי האי ל"ל למר למיסמכיה. יש נאל ידי תרגום אית חילא בידי], ו) [רש"ל].

* * *

תורה אור השלם

1. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִסְפָּרָם רָאשֵׁי הָאָבוֹת וְשָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וְשֹׁטְרֵיהֶם הַמְשָׁרְתִים אֶת הַמֶּלֶךְ לְכֹל דְּבַר הַמַּחְלְקוֹת הַבָּאָה וְהַיֹּצֵאת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ לְכֹל חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה הַמַּחֲלֹקֶת הָאַחַת עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף: דברי הימים א כז א
2. וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וַאֲדֹנִירָם עַל הַמַּס: מלכים א ה כח
3. וְאַתָּה בֶן אָדָם הֵאָנַח בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם וּבִמְרִירוּת תֵּאָנַח לְעֵינֵיהֶם: יחזקאל כא יא
4. וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מָה אַתָּה נֶאֱנָח וְאָמַרְתָּ אֶל שְׁמוּעָה כִי בָאָה וְנָמֵס כָּל לֵב וְרָפוּ כָל יָדַיִם וְכִהֲתָה כָל רוּחַ וְכָל בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה מַּיִם הִנֵּה בָאָה וְנִהְיָתָה נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים: יחזקאל כא יב
5. שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי שֶׁבֶת אֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא: תהלים קכו ב

עין משפט
נר מצוה

צב א ב מיי' פי"ד מהל' אישות הל' א סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן עו סעי' א:

צג ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

* * *

תוספות רי"ד

בריני: הטיילים וכו'. כי אתא רב דימי אמר כגון מפנקי דמערבא: הפועלים וכו'. אמר ר"פ לאביי איכפל תנא לאשמועינן במדיר את אשתו טייל ופועל פי' דלא מתוקמא מתני' דקתני שבת א' אלא בטיילים ופועל דאי חמרין א' בשבת וכ"ש ספנין וגמלין ות"ח נמי א' בשבת א"ל